

Svinjogojstvo u Zadružnim organizacijama NRH i mjere za unapređenje

Već prije Drugog svjetskog rata bilo je na području NR Hrvatske »bijelih« mesnatih svinja, a naročito u aktivnim rajonima između Save i Drave. Za vrijeme rata a i prvih godina poslije rata forsirane su masne pasmine svinja tako da je nastalo šarenilo u pasminskom sastavu i u onim krajevima gdje toga do tada nije bilo. Takvo stanje se je proteglo sve do 1953 godine kada se je počelo ozbiljnije raditi na unapređenju svinjogojstva. Te godine počeo je uvoz velikog jorkšira iz Engleske, pa je u 4 turnusa uvezeno za zadružne organizacije 650 rasplodnjaka ove pasmine. Ovaj uvoz bio je zapravo temelj intenzivne proizvodnje u svinjogojstvu. Od ovoga broja uvezenih svinja formirano je 30 uzgojnih organizacija koje su vršile daljnju reprodukciju i postepeno pretapale postojeći srednji jorkšir povratnim križanjem, tako da danas u Hrvatskoj i nema uzgajačkih organizacija sa srednjim jorkšire. Nadalje je u ovom periodu uvezeno iz Njemačke i Austrije preko 100 rasplodnih grla njemačke oplemenjene pasmine, koja je u znatnoj mjeri oplemenila domaću bijelu svinju.

1957 god. počeo je uvoz Landrace pasmine iz Holandije te je do sada uvezeno u zadružne uzgojne organizacije 450 grla.

Ako pogledamo unatrag na razvoj intenzivnog svinjogojstva na zadružnom sektoru, onda vidimo da je ono unatoč objektivnih teškoća bilo u stalnom porastu:

1954 god.:	196 uzgojnih organizacija sa	2040 registriranih grla
1955 god.:	216 uzgojnih organizacija sa	4600 registriranih grla
1956 god.:	241 uzgojnih organizacija sa	4883 registriranih grla
1957 god.:	347 uzgojnih organizacija sa	7100 registriranih grla
1957 god.:	412 uzgojnih organizacija sa	13500 registriranih grla

Od ukupnog broja rasplodnjaka u 1958. god. otpada na najintenzivniju Landrace pasminu 1100 registriranih krmača i nerastova, što je s obzirom na 1957. god., kada ih je bilo svega desetak, ogroman korak naprijed.

Isto je tako količinski rasla i organizirana proizvodnja mesnatih tovljenika putem kontrahaže i kooperacije:

1955 god.:	12000 tovljenika
1956 god.:	50000 tovljenika
1957 god.:	90000 tovljenika
1958 god.:	150000 tovljenika

Ovdje valja napomenuti, da je već do sada za ovu godinu kontrahirano 230.000 mesnatih tovljenika.

Pa i za kvalitetu svinja možemo reći da se je postepeno popravila, ali ipak ne onako kako bi željeli. Ovo poboljšanje kvalitete ide na račun sve većeg broja čistokrvnih rasplodnjaka u zemaljskoj proizvodnji.

Koncem 1958 god. izvršena je izmjera i ocjena jedne prosječne grupe kontrahiranih mesnatih tovljenika. Iz priložene tabele se vidi da od 22 mjerena grla, odgovara jugoslavenskom standardu za bacon 7 svinja što iznosi 36%. Po duljini trupa istom standardu odgovara 50% grla. To govori da se kod nas ne radi o nekoj masovnoj pasminskoj degeneraciji, već da je ishrana još uvijek problem i to s obzirom na debljinu slanine.

Red.	Živa težina kg	Mrtva težina kg	Duljina živa cm	Dulj. I. (atlas)	Dulj. II (I rebro)	Debljina slanine			
						greb.	sred.	krsta	
	231	92	68,5	94	84	68,5	7,5	4,2	5,2
	232	98	71,5	104	86	73	6	4	4,5
	230	100	73,5	102	89	73,5	6	4	4,5
B	266	106	72,5	114	94,5	78	5,8	2,4	3,7
	287	96	73,5	119	97,5	80	6,6	4,2	3,4
	238	91	78,5	108	89	75,5	6	4	4,8
B	289	104	74,5	120	97,5	81	5,3	2,5	3
	282	111	79,5	118	95,5	78	6,8	3,5	4,6
	232	90	67,5	99	83	68	6,2	4,5	5,5
	298	96	71,5	109	88,5	73	7	4	4
	267	98	74,5	107	85,5	70	7,2	4	5
B	261	93	71,5	111	92	77	5,8	2,6	4,5
	283	116	79,5	105	87	72	7,6	4,2	5,6
B	239	85	74,5	100	80,5	65,5	5,3	3,5	4,2
	299	88	65,5	101	80	66	6,2	4,5	6,3
	15	93	69,5	103	87	70,5	7	4,2	4
	10	101	86	108	83	70	7	4,5	6
B	20	85	76	109	91	75	5,6	3	4,5
B	27	96	79	108	92	75	5	3	3,4
B	29	100	79	112	95,5	78	4,7	2,3	2,7
	37	114	89	120	96	79	6,5	3	4,2
	39	110	87	110	93	76	8	5	5

B = bacon

Cilj uzgoja i selekcije sastoji se u proizvodnji što mesnatijih i ranozrelijih svinja. Upravo ovome, podvrgnute su akcije i mjere koje su zadružne uzgojne organizacije poduzimale u svome radu. Dosadašnja glavna akcija u uzgoju i selekciji bijelih mesnatih pasmina svinja, uglavnom je sadržana u registraciji i praćenju proizvodnih svojstava rasplodnog materijala koji se je proširio od spomenutih uvoza. U svim svinjogojskim uzgojnim organizacijama uvedene su uzgojne knjige u kojima se evidentira i bilježi rasplodna proizvodnja i exterijske osobine. Također su izdvojene 32 najbolje uzgojne organizacije koje su prvenstveno proizvodile rasplodni materijal pod kontrolom Republičkog i kotarskih stočarskih saveza. Na ovaj način proizvedeno je za daljnje uzgajanje 8500 novih rasplodnjaka.

Vrlo važan doprinos selekciji svinja imaju stanice za ispitivanje produktivnosti svinja, što je zapravo progeno testiranje određenih nerastova i krmača. Zadružne organizacije na inicijativu Stočarskog Saveza Hrvatske formirale su takovu stanicu još 1956 godine na Poljoprivrednom dobru Božjakovina. Koncem 1958 god. preseljena je na ekonomiju Lužnica kod Zaprešića. Ova je stanica uglavnom radila na principu danskih stanica za progeno testiranje. Uzima u kontrolu određene umatičene nerastove i krmače iz uzgojnih organizacija. Ova grla moraju imati savjete koji su određeni za matične rasplodnjake. Iz pojedinih legla uzima se odbita prasad prosječnog uzrasta i to: 2 muška kastrirana i 2 ženska praseta. U stanici se prasad tovi i kontrolira od 20 do 95 kg težine. Svaka grupa prasadi određenih roditelja mora imati svoj poseban boks sa podacima o porijeklu i prirastima. U tome razdoblju sve grupe se hrane obročno i drže pod, po mogućnosti potpuno izjednačenim uslovima. Hrana se važe svaki dan a prasad svakih 14 dana. U toku toga, ispituje se brzina prirasta, iskorištavanje hrane, to jest koliko pojedina grupa odnosno leglo troši hrane za jedinicu prirasta. Kada postignu određenu težinu kolju se te im nakon klanja određujemo kvalitetu mesa i masti odnosno pogodnost za bekon.

U toku svoga rada stanica je ispitala preko potomstva, ukupno 255 umatičenih krmača i 35 umatičenih nerastova. U tu je svrhu prošlo kroz kontrolni tov ukupno 1020 prasadi jorkširske, njemačke i holandske (Landrace) oplemenjene pasmine. Kao »elitna« to jest kao vrlo kvalitetna grla, ocjenjeno je 193 krmače i 20 nerastova, a od njih proizvedeno je za daljnji uzgoj 3669 novih rasplodnjaka.

Na temelju dobivenih podataka izdaje se uzgojnim organizacijama odnosno vlasnicima ispitanih grla svjedodžbu (test) o produktivnoj vrijednosti dotičnih rasplodnjaka, te se prema određenom kriteriju donosi odluka o njihovoj uporabnoj vrijednosti. To znači da se pojedina grla označuju kao kvalitetna ishodišta za daljnje širenje rasplodnog materijala, a ona koja su tokom ispitivanja pokazala negativna svojstva, izlučuju se iz rasploda.

Ako pogledamo kako su se pokazale pojedine pasmine u ispitivanju, onda moramo odmah napomenuti da imamo realne rezultate samo s obzirom na veliki jorkšir i njemačku oplemenjenu pasminu, jer za holandski Landrace nemamo još dovoljno podataka, odnosno nismo imali na ispitivanju dovoljan broj grupa. Ali ipak po dosadanjim rezultatima vidimo da je Landrace po kvaliteti mesnatog tipa, iskorištavanju hrane i prosječnim prirastima, na prvome mjestu.

Međutim, podaci za veliki jorkšir i njemačku oplemenjenu svinju očito pokazuju prednost velikog jorkšira:

pasmina	prosječna duljina trupa u cm (od stidne kosti do atlasa)	prosječna debljina slanine (greben, sredina leda i krsta)	pros. dnevni prirast u g.	K. J. za 1 kg prirasta
vel. jorkšir	91,44	3,72	502	3,80
njemačka oplemenjena	89,71	4,12	463	3,88

Ovi podaci su dobiveni na temelju obrađenih podataka od 90 grupa. Ovdje valja napomenuti da se u kontrolnoj stanici mjeri duljina trupa od središta stidne kosti do prvog vratnog kralježnjaka (atlasa) a standardi za bekon predviđaju duljinu od središta stidne kosti do prvog rebra. 90 cm duljine do atlasa odgovara otprilike duljini do prvog rebra od 75 cm. Jugoslavenski standard za bekon predviđa za sve tri klase upravo duljinu od 75 cm.

U toku cjelokupnog ispitivanja u kontrolnoj stanici osim podataka o porijeklu utvrđuju se i ovi podaci:

Težina prasadi kod preuzimanja, zatim težina na početku pokusa. Po završetku tova također se utvrđuje težina. Isto se tako utvrđuje starost prasadi na početku i završetku pokusa, tako da dobivamo trajanje pokusa izraženo u danima. Dalje, se izračunava ukupni utrošak hranjivih jedinica te njihov utrošak za jedinicu prirasta i prosječni dnevni prirast. Nakon klanja ustanovljuje se ohlađena klaonična težina i njen postotak s obzirom na živu vagu. Zatim se mjeri slanina na grebenu a to je obično i najdeblje mjesto, te na sredini leđa gdje je obično slanina najtanja. Na krstima uzimamo tri mjere a bilježimo prosjek. Također se mjeri i potrbušna slanina, na prsima, trbuhu i kraju trupa. Vrlo važna mjera, je već spomenuta duljina trupa. Zatim se vizuelno ocjenjuje točkama od 1 do 5, tvrdoća slanine, razdioba slanine, oblik i veličina šunki, oblik prednjeg kraja, kvaliteta potrbušine, finoća glave, kostiju, kože, ukupna mesnatost. Na temelju svih ovih mjera i ocjena u zaklanom stanju, utvrđuje se, također poentiranjem od 1 do 5, pogodnost za bekon.

Kada pojedina matična grla prođu preko svoga potomstva sva ova ispitivanja onda se mogu sa mnogo sigurnosti utvrditi njihova produktivna svojstva.

Prema iznesenome uloga kontrolne stanice imala je svoje opravdanje i u dosadanjem sistemu uzgoja i selekcije. Međutim, njena uloga nije do kraja obuhvaćena u zemaljsku proizvodnju svinja. Dosadani način selekcije previše je glomazan, tehnički teško provediv a i nije u stanju točno utvrditi kapacitete pojedinih uzgojnih područja jer se ona međusobno razlikuju i po ishrani i po načinu držanja. Prema tome teško je utvrditi da li su pozitivna ili negativna svojstva rezultat vanjskih ili unutarnjih faktora. Ako uzgojno selekcijski sistem objedinimo, uniformiramo i pojednostavimo, dobit ćemo brže i bolje rezultate.

Naime, u toku je osnivanje 10 do 12 selekcijskih centara koji bi bili temeljne uzgojne organizacije. Ove centre formira Stočarski Savez Hrvatske u zajednici sa Polj. dobrima i to uglavnom na socijalističkom sektoru. U centre će biti obuhvaćeno oko 700 rasplodnjaka pretežno Landrace pasmine. Ovi centri proizveli bi prvoklasni rasplodni materijal za ostale uzgojne organizacije: poljoprivredna dobra, zadružne ekonomije i svinjogojske ogranke. Svaki selekcijski centar bi postepeno morao ispitati svoje rasplodnjake u stanicama za progeneriranje svinja te na temelju ispitivanja formirati svoje osnovno stado. Selekcijiski centar treba da ima 50 do 100 rasplodnih krmača i osiguranu osnovnu krmu. Selekcijiski centar ima određeno

područje svoga djelovanja i uzgojne organizacije sa tog područja su njegove članice. One bezuvjetno formiraju svoja stada iz selekcijskih centara. U centrima treba da se striktno provode sve uzgojno selekcijske mjere. Uzgojne organizacije na području selekcijskog centra razmnažaju dobiveni materijal za podmirenje potreba zemaljskog uzgoja i proizvodnje. Odabiranje podmlatka za rasplod u tim organizacijama vrši stručnjak centra te posebnim znakom označuje grla određena za rasplod, pa prema tome nema potrebe da one vode posebno matično knjigovodstvo.

Selekcijski centri bi se objedinili pri Republičkom Stočarskom Savezu u svoje poslovno udruženje proizvođača svinja, koji bi organizirao i nadzirao rad selekcijskih centara i stanica za progenu testiranje svinja.

Izvršni republički organi treba da donesu propise o osnivanju ovakvih organizacija i sistema selekcije a Narodni odbori kotara odnosno općina čvrste i precizne odluke o opskrbljivanju nerastova za zemaljski uzgoj proizvedenih samo od selekcijskih centara odnosno uzgojnih organizacija.